

AFSNIT A

INDLEDNING

Esbjergs vækst afhænger af forhold uden for oplandet, og man kan derfor ikke opstille nogen beregninger over byens fremtidige størrelse side 1

Esbjergs vækst har hidtil været forholdsvis stærkere end andre danske byers side 1

Bebyggede grunde 1909 og 1948 side 2

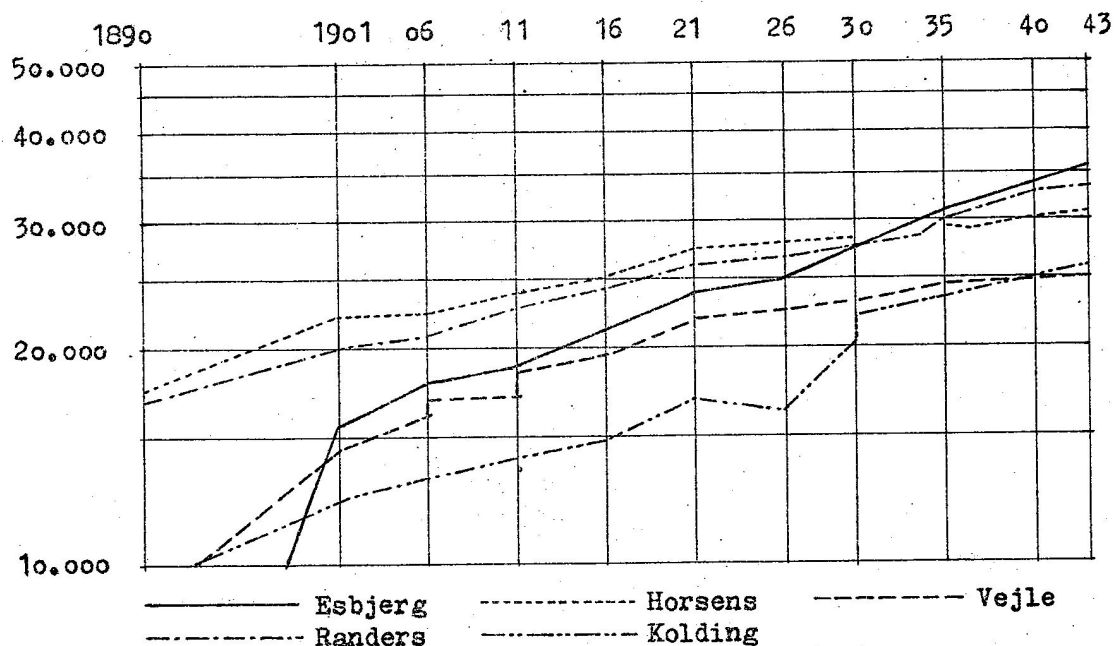
Fortsat vækst stiller store krav til planlægning og forudseenhed .. side 3

Det er afgørende, at de ydre kvarterer ændrer karakter og bliver bedre at bo i side 3

Man kan ikke forudse, hvor stor hele Esbjerg kan blive, men man må planlægge, hvorledes den kan udvikle sig sukoessivt i sluttede bydele side 3

Bydelsenhedernes rette størrelse kan ikke fastslås side 4

Ikke en plan for en by med et bestemt antal indbyggere, men en plan for udvikling af en række velformede indbyrdes forbundne bydele side 4



Esbjergs opståen og vækst er bestemt af havnen. Sammenlignet med de fleste danske provinsbyer har Esbjerg et relativt lille opland. Den hører til den lille gruppe af danske byer Fredericia, Vordingborg, Frederikshavn, Korsør, Helsingør, der har mindre end 1 oplandsindbygger pr. indbygger. Byens særlige muligheder knytter sig altså til havnen og de virksomheder, der er baseret på havnens tilstedeværelse. Disse forhold gør det særlig vanskeligt at skønne over, hvor stor en fremtidig by man bør planlægge for. Man kan med en vis sandsynlighed opstille de fremtidige befolkningstal for et helt land udregnet efter fødsler og dødsfald. Man kan også skønne over fremtidige befolkningstal for større dele af et land. Opgaven bliver imidlertid meget vanskeligere, når det drejer sig om en enkelt by, fordi dens fremtidige befolkning ikke blot bestemmes af fødselsoverskuddet, men også af vandringer til eller fra byen. Aller vanskeligst bliver det at skønne om fremtidige befolkningstal for en by, der som Esbjerg i så ringe grad er afhængig af sit opland og i så høj grad af handel på andre lande.

Det fremtidige Esbjergs erhvervsmuligheder vil i for høj grad være afhængig af konjunkturer uden for landets grænser, til at man kan opstille en begrundet forudsigelse om dem. Man kan følgelig heller ikke opstille bestemte tal for, hvor stor en by man bør planlægge for. Men een ting må man gå ud fra ved en planlægning, nemlig at man må skabe muligheder for en stærkt voksende by, så længe man overhovedet kan regne med nogen dansk handel mod vest. Esbjerg er resultatet af en bevidst planlægning. Da Danmark i 1864 mistede Sønderjylland, mistede man samtidig den nære forbindelse med Hamburgs havn, og man begyndte straks på planer om en dansk eksporthavn mod vest og valgte en havn ved Esbjerg. 1868 blev loven om havnen vedtaget og arbejdet påbegyndt. Der opstod hurtigt en by, der har været i stadig vækst siden. Af ovenstående diagram vil man se, at væksten for Esbjergs vedkommende har været forholdsvis større end for gennemsnittet af danske købstæder, og der er ikke nogen tendens til stagnation.



Bebyggede grunde i
Esbjerg år 1909.
Mål 1:40000.



Bebyggede grunde i
Esbjerg år 1948.
Mål 1:40000.

Ovenstående to planer viser, hvilken udstrækning bebyggelsen havde i året 1909 og i året 1948. I den periode er byen vokset med 26.000 indbyggere.

En fortsat vækst af tilsvarende hurtighed vil stille meget store krav til byen, til en hurtig og forudseende planlægning og også til omfattende økonomiske investeringer i tekniske anlæg. Men en fortsat vækst vil til gengæld give muligheder for bedre livsvilkår for dem, der bor i byen. Byens virksomheder vil få et større udvalg af arbejdskraft, og de arbejdssøgende vil til gengæld få flere arbejdssteder at vælge imellem. Mulighederne for alle fællesinstitutioner og anlæg til fordel for byens beboere vokser med disses antal. Antallet af ufrivilligt arbejdsløse forårsaget af skiftende konjunkturer vil imidlertid også stige. Det bliver derfor af særlig vigtighed at supplere arbejde, der er afhængigt af trafikken på udlandet, med andet, der er mindre afhængigt af denne, med en industri, der ikke er knyttet til eks- og import. Endvidere må byen have et beredskabsprogram for arbejdsløshedsforanstaltninger, der kan sættes ind i nedgangsperioden og således teknisk forberede de byplanmæssige fremstød i opgangsperioder.

Som det nærmere skal påvises i de følgende afsnit, er den oprindelige by ret klart afgrænset, mod syd ved havnen, mod vest ved terrain- og naturforhold og mod øst ved jernbanen. Den meste nye bebyggelse kommer til at ligge temmelig langt fra denne bykerne, og hvis den blot finder sted som en fortsat udstykning af grunde, uden at der tilføres yderdistrikterne særlige værdier, vil det bymæssige liv her blive ringere og ringere for beboerne jo længere, de kommer bort fra bymidten. Det er i øjeblikket sådan, at den del af befolkningen, der bor øst for jernbanen, ikke kan undgå at føle sig som stedbørn inden for bysamfundet. Deres boliger ligger langt fra byens vigtige butikker, fra alle større institutioner, fra de vigtigste erhverv og også fra byens smukke lystanlæg og sportspladser. Beboerne i yderdistrikterne har fordelene af at bo åbent og med haver, men mangler til gengæld mange af de fordele, som et bymæssigt liv kan frembyde.

Det er af afgørende betydning at ændre karakteren af yderdistrikterne. Ulemperne ved den lange afstand til byens midte må afbødes først og fremmest ved placering af erhverv inden for kortere afstand, endvidere gennem velplanlagte sekundære bycentre med offentlige bygninger, forlystelser, butikker, etc., og endelig ved offentlige anlæg, der frembyder anden form for rekreation end de private haver giver.

Man kan, som omtalt, ikke opstille nogen grænse for, hvor stor hele byen skal være, men man kan og bør planlægge, hvorledes den skal udvikle sig successivt i sluttede bydele, der lægger sig omkring den oprindelige by, og som hver, i det omfang det er muligt, indeholder alle de elementer, der er vigtige for en bymæssig tilværelse. Disse bydels-enheder bør hver for sig udvikle sig nogenlunde samlet, så at de hurtigt kan opnå de tekniske anlæg og hele det udstyr, som er nødvendigt for dem.

Bydels-enhedernes størrelse afhænger af en række forskellige forhold. De kan ikke godt være under en vis størrelse af hensyn til kapaciteten af de offentlige anlæg. Man regner ofte med bydels-enheder på ca. 10.000 indbyggere. De svarer nogenlunde til oplandet for en stor (københavnsk) skole. De skulle også svare til menigheden for en kirke. Imidlertid må denne størrelse siges at være noget tilfældig. Dels er det tvivlsomt, om man bør regne med så store normalskoler, som der behøves til 10.000 indbyggere, og især er barneskolen ikke det afgørende for et bysamfund. I virkeligheden er det ikke muligt at opstille noget absolut tal for, hvor store de enkelte bydele skal være. De bør i hvert tilfælde være så store, at der til hver af dem kan være et passende butikskvarter. Der bør også til hver være mindst een skole for større børn med dertil hørende sportsplads og måske flere for mindre børn. Endvidere må hver bydel have et eller flere større fælles grønne områder til rekreation. I øvrigt må afgrænsningen bestemmes dels af naturgeografiske forhold dels af større spærringer i form af jernbaner, facadeløse veje, etc.

Det vil være heldigt, om en bydel, som man søger udviklet som en enhed, kommer til at ligge helt i eet kloakområde. Hvis der er særlige karakteristiske dalsænkninger eller andre naturområder, som man kan samle bebyggelsen omkring, bør man udnytte sådanne forhold, idet man i almindelighed må tænke sig en velformet bydel med to centre. Det ene bliver forretningscentret, hvor butikker, kontorer, indendørs forlystelser, etc., samles. Det andet bliver et "grønt" centrum, et friluftsområde, som skoler, børnehjem og sportsinstitutioner kan gruppere sig om. Det ene har nøje forbindelse med den kørende trafik, det andet er forbeholdt den gående.

De bestående forhold kan godt være af en sådan art, at flere bydele naturligt vokser sammen. Formålet er ikke at skabe en række sideordnede byer, der er skarpt adskilt fra hinanden, men at sørge for, at alle borgere kan have bekvem adgang til de forskellige elementer, der hører med til en sund bydannelse.

Ved udarbejdelsen af dispositionsplanen søger man altså ikke at opstille en plan for en by med et bestemt antal indbyggere men at vise, hvorledes der med god forbindelse til den eksisterende by kan knyttes velformede nye bydele, der indbyrdes er godt forbundne, og som hver indeholder flest mulige af de elementer, der kræves for en tilfredsstillende tilværelse for beboerne.